

העוז והגבורה: מעלת מקדשי השם במוותם ובחייהם

יום הזיכרון הזה אינו דומה לקודמיו. בעוד שמספר הנופלים הלך והצטמצם לאורך השנים ואירועי הזיכרון הפכו קשורים יותר עם מלחמות העבר, השנה אנו בתוך טלטלה נוראה שמעיפה חמישים שנה אחורה. שבנו למספרים הקשים של ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים ואין איש שאינו מכיר נופל או נרצח במעגל הקרוב אליו. האבל נוגע בכלנו.

הגבורה צרובה בתולדות עמנו בכל הדורות. פרשת השבוע כבר מצווה "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - לקדש את ה' במוות ובחיים. בירושלים ובמודיעין, ברומא ובספרד, יהודים פשטו את צווארם לשחיטה על קידוש השם והמדרש מגדיר זאת כטבע יהודי וכחלק מהותי בבניין קיומנו¹:

1. תנחומא תצוה ה': 'הנך יפה רעיתי עיניך יונים' - כל העופות כשהן נשחטין הן מפרכסין, אבל היונה הזו פושטת צווארה. כך אין אומה בעולם נהרגת על קדושת שמו ומוסרת עצמה להריגה אלא ישראל, שנאמר: 'כי עליך הורגנו כל היום'.

השאלה נשאלת: מה מטרת המוות? מדוע יצר הקב"ה מציאות שוברת לב כזו, שצעירים צריכים למות על קידוש השם? האם לא היה יכול לברוא את העולם בדרך אחרת שחוסכת את הסבל? התהייה גדולה יותר, לאור דברי הגמרא ש"הרוגי מלכות" עומדים במדרגה הגבוהה ברקיע².

בבא בתרא י, ב: יוסף בן רבי יהושע בן לוי חלה [במוות קליני, 'סוף מוות', כשהלב מפסיק לפעום ולהזרים חמצן למוח והמוח יכול לתפקד זמן קצר ולחיות חויות מוחיות]. התעורר וחזר לחיים, אמר לו אביו מה ראית? עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה... ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. מי הם... הרוגי לוד (רש"י: לוליינוס ופפוס אחים שהרגם (טורנוסורפוס) הרשע בלודקיא... על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנו).

התמיהה מתעצמת: איך המוות גדול מהחיים? כיצד המת שאינו מקיים מצוות, נעלה מהחיים שקידשו את ה' בעולם הזה? הרי היהדות מקדשת את החיים ולא את המוות, ככתוב בפרשה הקודמת "וחי בהם" ולומדים שמחללים את רוב מצוות התורה כדי לתת ליהודי עוד רגע של חיים?

עוד קשה להבין: לקמן יובא מהזוהר והרמבם שיש מעלה במוות ממש. לכן גדולי עולם כמו אברהם אבינו וחנניה מישאל ועזריה, שמסרו נפשם למות וזכו לנס שהרעיש עולמות והציל אותם, אינם עומדים בדרגה של רבי עקיבא ושאר קדושים שמתו על קידוש השם. והתמיהה מתבקשת מאליה.

הרעיון נוגע בעצם מהותם של החיים: היהודי הוא הפרסומאי של הקב"ה. כל מעשינו הם למתג את הקב"ה בתור המציאות היחידה והמוחלטת. וכיון שהערך של דבר נקבע בהתאם למחיר שמשלמים עליו, מקדשי הנפש שמשלמים את המחיר היקר ביותר, מרוממים את קדושת השם כאמת יחידה.

¹ **האם מלחמה צבאית היא בבחינת קידוש השם?** הרמב"ם כותב שמלחמת ארץ ישראל כנגד העמים היא מלחמה על ייחוד שמו והחייל צריך לכוון לקדש השם. "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו... וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק" (מלכים ז, טו). שכן הצלת כלל ישראל היא קיום "לא תעמוד על דם רעך". ומעבר לכך, ניצחון ישראל במלחמה הוא ניצחון ההבטחה על הארץ, כדברי רש"י הראשון: "הוא בראה ונתנה למי שישר בעיניו". יתירה מכך: הרמב"ם עוסק שם במלחמת הרשות, שעניינה רק להרחיב גבול ישראל ולא להגן על החיים, ובכל זאת כותב שהיא מלחמה על יחוד השם. כנראה משום שכל מקום שכבשו מלך ישראל, מקבלים מלכותו ומצוות ה' ומרחיבים גבול הקדושה.
² בטור ושולחן ערוך יורה דעה סימן שסד, שהרוג בידי עכו"ם נקבר בבגדיו ואינו צריך טהרה ואפילו אין עליו דם. ההסבר המקובל הוא לעורר נקם וחמה כנגד הגויים. אבל שמעתי מהרב בן ציון אלגזי, שמוצא בספרים (ולא זכר המקור כשדיברנו) שמיתתו על קידוש השם היא טהרתו ולכן אינו צריך טהרה.

גבורתם ועוז רוחם הם התשתית עליה עומדת אומתנו. הם עמודי האש ופנסי הדרך שמטמיעים את קדושת הקב"ה ומרוממים אותנו מעל ומעבר לאדישות של השגרה. בהערה³ הובא סיפור כעין משל אודות כוחם של הנופלים להשיב אותנו אל המסלול.

אנו רוצים להקדיש את השיעור למהותה של מצוות קידוש השם במוות ובחיים, מתוך פרשת השבוע. בפתח הדברים ראוי להאיר הוראה מעניינת מהרבי:

הרבי מליובאוויטש (כפר חבד 569 עמוד 43): צריכים להכניס בתכנית הלימודים מסגרת קבועה לספר לתלמידים על קידוש השם, איך אחינו בדורות הקודמים מסרו נפשם בדברי ימי ישראל. בשנים קדמוניות היה ענין זה ידוע ומפורסם, וההרגש בזה היה גם אצל ילדים, ובזמן האחרון עניין זה כאילו נשכח. צריך לעורר רגש זה על ידי סיפורים מעניינים אלו, אבל לא באופן שיביא לעצבות ח"ו.

ב. פרשת "אמור" עוסקת בעיקר בשני נושאים: קדושת הכהנים ואחריה פרשת המועדות, שנקראת גם בימי החגים ומפרטת את רצף מועדי השנה. בין שניהם באים שני פסוקים על חובת קידוש השם:

2. ויקרא כב: ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני ה': ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם:

מיקום מצוות קידוש השם כאן, נועדה לכאורה לחתום את נושא הקדושה, שהתחיל בפרשת קדושים עם "קדושים תהיו", המשיך עם קדושת הכהנים בפרשתנו, והתורה חותמת עם מצווה כללית באותו עניין: לקדש ולא לחלל את שם ה'.

הבעל הטורים מוסיף, שמצוות קידוש השם היא פתיחה לפרשת המועדות, משום שהדרך לקדש את ה' היא בציבור ובקהל: בהתכנסות הציבור בעשרה ועוד יותר במועדו⁴.

³ מעוז פניגשטיין מהיישוב סוסיה, נפל בקרב בצפון הרצועה בדצמבר האחרון. האירוע טלטל את המשפחה ובעיקר את הסבא והסבתא, ישראל ועמליה פניגשטיין מכוכב יאיר. ישראל הוא אדם מרשים, בן 72, איש ידען ומבוסס, שמנהל חברה ליבוא ציוד למטוסים, ופעיל בגיוס תרומות לחיילים. חג הפסח התקרב וישראל ועמליה הרגישו שאינם מסוגלים לארח את "סדר הפסח" עם הנכדים. ישראל ועמליה החליטו לברוח רחוק ולהיות לבד. הם שכרו בקתה בעיירה פויאנה בראשון ברומניה, עיירת סקי גבוהה, שלא אמורים להיות בה כמעט אנשים ובטח לא יהודים.

בערב שבת חול המועד, עמליה סיימה לארגן את האוכל לשבת ונותרו להם כמה שעות. הם ירדו אל העיר העתיקה בבראשוב, עמליה טיילה במדרחוב וטיפסה על רכבל תצפית, וישראל החליט ללכת יותר רחוק. הוא שכר אופני שטח וטיפס אל העיירה פויאנה, משם היה עליו לרדת בתוך יער, כחמישה עשר קילומטר לבראשוב. הדרך התגלתה כמלאת סלעים עם שורשי עצים שיוצאים מהאדמה וכל כמה רגעים היה עליו לרדת מהאופניים, להרים אותם אל הכתף ולעבור את הסלעים. שוב להמשיך לרכב, שוב לרדת ולהרים את האופניים על הכתפיים ולחצות את הסלעים. יום קודם ירד גשם והסלעים היו מחליקים ומסוכנים מאוד לפציעה. חלפו שעות רכיבה וסוף המסלול לא נראה. הוא לא צעיר, הוא הרגיש עייף ותשוש והשמש הלכה וירדה ופרשה כנפיה לשבת. הוא הגיע להצטלבות דרכים, מסלול אחד למעלה לכיוון ההרים ומסלול אחד למטה לעיר, אבל המסלול נמשך עם הסלעים וגזעי העצים וישראל לא מצא כוח. הוא חשב לזרוק את האופניים בנחל ולשלם עליהם בתחנת ההשכרה ולזחול עם הידיים את המשך הדרך.

פתאום הגיע רוכב צעיר מכיוון ההרים, ברכיבה מהירה ומקצועית עם אופניים מאסיביות המתאימות לתנאי השטח. הרוכב העיף מבט עליו ועל האופניים ואמר "הדרך הזו לא בשבילך ולא בשביל האופניים שלך. אני אעזור לך". הוא הוריד את האופניים שלו במתלול סלעים של כמה מטרים, השאיר את האופניים למטה, עלה בחזרה, נתן לישראל יד והוריד את המתלול. שוב רכבו על האופניים בדרך מישור ושוב נתקלו במתלול סלעים ושוב הוריד את האופניים שלו למטה, חזר והוריד את האופניים של ישראל, עלה והוביל אותו יד ביד. ישראל נדהם ורצה לשאול אם הוא אליהו הנביא מליל הסדר? פתאום הכתה בו תחושה מצמררת. כשהייתה דרך מישור והוא רכב אחרי הצעיר בריכוז, הוא שם לב לנהיגה השובבה של הצעיר. הלה קיפץ על כל גזע וטיפס על כל סלע. משהו היכה בו. זאת הייתה הרכיבה של מעוז: מעוז היה רוכב מושבע ולפעמים היה בא לעבודה של ישראל בכפר סבא ורוכב אתו עד הבית בכוכב יאיר. מעוז תמיד טיפס על כל גדר ועל כל גזע עץ ברכיבה פראית ומקצועית. אליהו הנביא שלו היה נראה כמו הנכד שירד מהשמיים לסייע לסבא ולהחזיר אותו אל הדרך.⁴ מובן יותר לפי דברנו שבוע שעבר כי פרשת קדושים התחילה עם "דבר אל כל עדת בני ישראל" והארכנו שקדושת ישראל היא בהתקבצות כל ישראל. הפרשה גם מסתיימת בפרשת המועדות שהיא כינוס רבים.

בעל הטורים: 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' – בגימטרייה (1901, כמו המילים) 'זהו אין אומרים קדושה פחות מעשרה' (עם הכולל הם 1901). 'בתוך בני ישראל' – וסמך ליה מועדים, שבמועדים מתקבצים כדי להתפלל ולהלל לקב"ה, שברוב עם הדרת מלך.

מצוות קידוש השם היא, כמדומה, המצווה היחידה בתורה שעיקר עניינה הוא שיווקי. עשיית רושם על הסביבה. המצווה עוסקת בהשפעת האדם על העולם ושואלת איך זה נראה ונתפס בידי אחרים. יהודי, בעצם מהותו, הוא 'פרנזטור' – מייצג – של הקב"ה. יהודי הוא עדות מוחשית לקיומה של מציאות עליונה ומצוות קידוש השם מחייבת לבנות את המותג האלוקי. לבטא את העליונות, האמתיות והפאר של הקב"ה ומשרתיו.

זה דומה לבניית מותג מסחרי: מותג הופך לתופעה עולמית בזכות הדבקות והנאמנות אליו. כאשר אנשים ישנים שני לילות בכניסה לחנויות אפל כדי לזכות להיות הראשונים שרוכשים טלפון חדש – אפל הופכת בתודעה למייצרת מתנות שמשנות חיים. אם משלמים כל סכום על מכונת טסלה – המותג החשמלי הופך לחלום עולמי.

להבדיל, יהודי צריך להיות משוגע על הקב"ה. לדבוק בו בכל אורחותיו ולמתג אותו כאמת אמת. מנגד, מחלל השם הוא מי שהופך את המצוות ל'חולין' ודבר זול, כמוצר שאין לו ערך ויוקר ח"ו. הנה דבריו של רבי אליעזר ממיץ, מגדולי הראשונים בצרפת ותלמידו של רבינו תם.

ספר יראים סימן שמ: 'ולא תחללו את שם קדשי' – מקרא זה נוקב ויורד עד תהום, כי חילול השם ישנו בכמה דרכים ואין להם שיעור, שכל המבזה אפילו מצוה אחת ומיקל בכבוד שמים נקרא מחלל את השם. ואם הוא לומד תורה צריך שישמור עצמו מן הכיעור ומן הדומה לו ושלא יבוא לידי חשד, שלא יאמרו עליו דבר רע. מצונו עונשו מרובה משאר עבירות, כדתניא ביומא פ"א, ארבעה חילוקי כפרה ותשובה לכל אחד על ידי ייסורים ויום הכיפורים, אבל מי שיש בידו חילול השם – יסורים ויום הכיפורים תולים ומיתה ממרקת, שנאמר 'ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו'.

בפרטיות, מצוות קידוש השם כוללת שלושה פרטים⁵: א. למסור נפשו על שלוש עבירות החמורות ולהוכיח שחיינו תלויים בהן ואין אפשרות לכפור בקיומן. ב. למסור נפשו על כלל המצוות, כשהחילול נעשה בפרהסיא או בזמן הגזירה שקיום המצוות מעורער וצריך חיזוק. ג. לקדש השם בחיים, על ידי הנהגה מכובדת ומוסרית בתכלית, שמפגינה את האצילות והעדינות של ההולכים בדרך ה'.

רמב"ם יסודי התורה ה: א. כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על ... שלש עבירות אלו – יהרג ואל יעבור ... ב. ואם אנוס בעשרה מישראל – יהרג ואל יעבור ואפילו בשאר מצות בלבד. וכל הדברים האלו שלא בשעת הגזרה, אבל בשעת הגזרה שיעמוד מלך רשע כנבוכדנצר וחבריו ויגזרו לבטל דתם או מצוה מהמצוות – יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצות בין נאנס בתוך עשרה בין נאנס בינו לבין עכו"ם. ג. יש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו ואף על פי שאינן עבירות, כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר והוא שיש לו ונמצאו המוכרים תובעין והוא מקיפן או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ ... ואם דקדק והיה דבורו בנחת עם הבריות ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות .. עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו – הרי זה קידש ה'.

נתחיל מהנקודה האחרונה, החשובה והנוגעת בימינו – קידוש השם בחיים. אנו זוכרים את החלטתו של אברהם אבינו להתרחק מאחיינו לוט. אף שאברהם העניק ונתן חסד לכל העולם וחירף נפשו להצלת אנשי סדום החטאים, מאחיינו הוא התרחק וניתק קשר. הבאנו בעבר את דברי החתם סופר כי לוט ואברהם היו דומים בצורת פניהם ונראים אחים ולכן אברהם חשש מחילול ה' מהנהגתו של לוט, שיחשבו העמים שאברהם הוא בעל הבהמות הגזלניות שאוכלות בשדות אחרים. במקום חילול ה' שגורם למיאוס בעובדי ה' – אין מקום לקירוב.

⁵ הרמב"ם מתחיל בפרט זה את הלכות קידוש השם ביסודי התורה פרק ה. אמנם הרמב"ן (מלחמות סנהדרין ע"ד, א) כותב שחיוב מסירות נפש בשלוש עבירות החמורות הוא בגלל עצם חומרתן (שלא לחיות חיים הכרוכים בעבודה זרה או שפיכות דמים) ולא כחלק מקידוש השם. לכן חייב למסור נפשו אפילו כשהגוי מתכוון רק להנאת עצמו ולא להעביר על דת, כגון לאנוס לזנות, ואפילו כשאינו רואה אותם.

לאיך, דוגמה חיובית על גודל האחריות להתנהג במוסריות: אחד הנסים המדהימים והבלתי מתקבלים על הדעת היה ביום שישי ג' תמוז, במלחמת יהושע נגד עמי הארץ. יהושע חתם ברית שלום עם יושבי גבעון (באזור בנימין סמוך לרמאללה) לשמור על שלומם ועמי הארץ יצאו למלחמה נגד גבעון. יהושע גייס את העם למלחמה נגד עמי הארץ. השמש ירדה ופרשה כנפיה לשבת ויהושע חשש מאובדן המומנטום בחושך. הוא פנה בתפילה לנס עצירת השמש והמאור הגדול נעצר על מקומו. היום הפך ליממה הארוכה בהיסטוריה ובמשך 36 שעות עד יציאת השבת, לא שקעה השמש.

עולה השאלה לשם מה נס עצום כזה שלא אירע אפילו במלחמות ישראל, כדברי הנביא שם "ולא הייתה כזאת לפני ואחריו"? הרי אנחנו לא היינו מרכז המלחמה, אלא רק צד ג' שסייע לגבעונים? במיוחד ובעיקר שהגבעונים השיגו את ההסכם עמו בשקר ורמיה, כידוע, כשהתחפשו לעוברי דרכים שהגיעו מרחוק, בשעה שהיו מעמי הארץ הקרובים? התשובה מובנת לפי המובא בגיטין מו, א, לגבי עצם כיבוד ההסכם עם הגבעונים: "משום חילול השם". האדם הרגיל אינו בקי בפרטים, שהגבעונים הציגו עצמם כרחוקים והשיגו את ההסכם בשקר. הוא יודע שנחתם הסכם והופר - ואצל קדושים כישראל, הדבר מחרף את האל-הגדול שאנו מייצגים. לכן כדאיים כל נסי תבל כדי לכבד את השם.

עד כאן דובר על אנשים גדולים שהנהגתם מעצבת את העולם, אבל האמת היא שכל חובש כיפה הוא פרזנטור שמטמיע את היחס למציאות ה'. אין איסור לעקוף בתור בלונה פארק, אבל אפשר להעריך איזו השפעה יש להתנהגות כזו על כבוד שמים. מעבר לאיסור לגנוב באוטובוס, ברור מה זה עושה למותג האלוקי וכו'. בהערה⁶ הובאו שתי דוגמאות חזקות להשפעה הרחבת של אדם מן השורה.

נחתום את הפרק הזה עם הסבר יפה למדרש תמוה:

ספרי האזינו: 'אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא' - כשאדם נפטר מן העולם באים כל מעשיו ונפרטים לפניו ואומרים לו: כך עשית ביום פלוני, ואי אתה מאמין בדברים הללו. ו[עד ש]אומר הן והן, ואומר לו נתום, שנאמר (איוב לז) 'ביד כל אדם יחתום'.

אדם עולה לבית דין של מעלה ומאשימים אותו במעשים שאינו מאמין בהם. הוא סבור שהם מעולם לא התרחשו. טוענים נגדו שחילל שבת והוא אומר לא היה. מכריזים בפניו שהוא אכל טרף והוא מכחיש בזעם. עד שמוכיחים לו הדברים והוא אומר הן וחותר עליהם. שמעתי הסבר מהרב ברוך רזנבלום: אדם הוא חלק מחברה ולמעשיו יש השפעה כבירה על האחרים. כשאדם שומר מצוות אינו עומד בדיבורו, אדם שאינו שומר מצוות מתרשם שהדת היא שקר וזיוף ח"ו ומזלזל במעט המצוות שקיים. הזלזול של הלה בעברות חמורות, מיוחס לחילול ה' של שומר המצוות. לאיך, כשירא שמים נאמן בדיבורו ומדקדק בממונו וכו' – הדבר גורם חיזוק בקיום המצוות שנרשם על שמו.

עד כאן על קידוש השם מחיים. נשוב לתחילת דברי הרמב"ם אודות חיוב קידוש השם בהיפך החיים.

⁶ החייל נחשון וקסמן הי"ד נחטף בידי מחבלי החמאס בשנת 1994 והם הקציבו שישה ימים להיענות לתביעותיהם לפני שיפגעו בחייו. האולטימטום עמד לפקוע בליל שבת, וביום שישי ביקשו הוריו מכל נשות ישראל להדליק נר שבת לזכותו. ההתערורת הייתה עצומה, אני זוכר את עצמנו ביום שישי עומדים להניח תפלין ברחוב והציבור ניגש בהמוניו להפשיל שרוול לשלזומו של נחשון.

בליל שבת פרצו לוחמי סיירת מטכ"ל אל הבית ברמאללה בו היה כלוא והפעולה נכשלה. מפקד הכוח, ניר פורז, ונחשון בעצמו נהרגו הי"ד. השבר בעם היה עצום. מעל אירוע הלוויה שהתקיים בכותל מהערבי בליל שבת, ריחף חור שחור עצום של שאלה למה עשה ה' ככה? אביו של נחשון, יהודה ז"ל, עלה לדבר ובאמונה טהורה אמר משפט שהפך לקלאסיקה בחיינו המורכבים בארץ הזו וחיזק רבבות לבבות פצועים: "ביקשנו מאבא בקשה והוא אמר 'לא'. אבא לא חייב להשיב כן, הוא יכול גם לסרב...".

סיפור חיובי (חפשו ברשת): מאפיית אבועלפיה ביפו היא מפעל משגשג שמושך אלפי קונים. למרות שבעלי המסעדה הם ערבים מוסלמים והמאפיה אינה כשרה (למיטב ידיעתי), היא סגורה בכל ימי חג הפסח. הסיפור מרתק: הרב שלמה זלמן שטראובר, חסיד שניהל לפרנסתו חנות נעליים והיה גר בשכונת לסעיד אבועלפיה, התעצב לראות את התורים של היהודים שקונים פיתות בפסח. הוא ניגש לשכנו הערבי והציע לסגור את המקום ולשלם לו את רווחי שבוע הפסח. הסכום עמד על מחיר דירה ביפו. סעיד הסכים והרב שטראובר שילם. כך עבד ההסכם חמש שנים, עד שבשנה השישית הקדים סעיד את הרב שטראובר ואמר כי השנה הוא רוצה לסגור מעצמו, משום שהייתה שנה פורייה וכבר הרוויח את דמי הפסח. ככה זה נמשך עד היום הזה: הרב שטראובר כבר איננו, גם סעיד לא, אבל נכדיו ממשיכים באותה הדרך. אולי הנס הכלכלי של משפחת אבועלפיה, נגרם בזכות קידוש השם העצום שזוכים לגרום מדי שנה.

ג. היהדות היא דת החיים ואיננו מבקשים למות. יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא. אבל אם אירע ואדם נדרש למסור נפשו - הוא מתעלה ומקומו תחת כיסא הכבוד.

הוזכרו לעיל דברי הגמרא אודות הרוגי מלכות, שאין בריה יכולה לעמוד במחיצתם. עובדה נוספת: הבית יוסף כתב ספר שנקרא "מגיד מישרים" ובו שיחות התגלות עם מגיד מהעולם העליון. הבית יוסף מזכיר שם בערגה את הערצתו לחייו ולמותו של "שלמה בחירי", רבי שלמה מולכו. מולכו נולד במשפחת יהודים אנוסים בפורטוגל והוטבל לנצרות. הוא היה מוכשר מאוד והתמנה להיות מזכיר בית הדין של מלך פורטוגל, מנואל הראשון, שהטביל את יהודי המדינה.

בשלב מסוים התוודע מולכו ליהדותו וברח ליוון. הוא החל לעסוק בקבלה וחישובי הקץ, שמו התפשט כנביא שיכול להיות המשיח, עד שנפגש עם האפיפיור בהצעה לשחרר את הארץ מידי העותומנים. לבסוף נתפס על ידי האינקוויזיציה והוצא להורג על קידוש השם. הבית יוסף כותב בכמיהה על רצונו לקדש ה' כמותו. אולם המגיד אומר בספר הנ"ל כי עקב עניינים לא שלמים שהיו אצלו, לא יזכה לכך.

הגע בדעתך: הבית יוסף שהחיה את העולם היהודי זכה לכתוב את ספר ההלכה החשוב ביותר, לא זכה להגיע למעלת מוסר נפשו על קדושת שמו.

כאן עולה השאלה עמה פתחנו: מה מעלת הנהרג? איך שלמה מולכו שחי חיים קצרים, הוא מעולה יותר מהבית יוסף ששינה את העולם וכל מעשיו קרויים על שמו?

השאלה גדולה יותר: המפרשים דנים מי זכה לקיים קידוש ה' בשלמות - מי שקפץ לאש וזכה לנס עצום ויצא בחיים או מי שקפץ לאש ונהרג? נעמיד את אברהם אבינו מול רבי עקיבא: אברהם קפץ לאש של נמרוד ויצא ממנה שלם, בעוד שרבי עקיבא נשחט בדקירות הרומאים.

הדעת נותנת שאברהם קידש ה' יותר, שהרי גבורת ה' התפרסמה לעיני האומות. בעוד שמות רבי עקיבא גרם לצהלת האומות ולצעקת תלמידיו "רבי, עד כאן?!". כך נראה במדרש תורת כוהנים:

3. תורת כהנים אמור: כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס – אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס – עושים לו נס. שכן מצאנו בחנניה, מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר: האלוקים שאנו עובדים אותו, יכול להצילנו מהאש היוקדת וממך, וגם אם לא – תדע שלא נעבוד את הצלם שהקמת.

ברור מהמדרש שתכלית העילוי הוא שהסכנה תהפוך לנס פלאי ותפרסם שם ה' בכל העולמות.

מנגד, הזוהר כותב שחנניה ומישאל חטאו בכך שאמרו לנבוכדנצר (כנ"ל) שאלוקינו יכול להצילנו, וכיון שידעו שטעו, חזרו ואמרו שבכל מקרה ימסרו נפשם. גם הרמב"ם בהלכות יסודי התורה הנ"ל, לא מזכיר אפשרות נס ומשמע שקידוש השם הוא בעצם המוות ואין לכך תחליף.

זוהר חלק א קמב,א: כיון שידעו (חנניה ומישאל) שלא אמרו כראוי (שאלוקינו יכול להצילנו), לכן שבו ותיקנו עצמם, שבין כך ובין כך ימסרו נפשם.

בהערה⁷ הובאה הארה יפה מסדר התפילה.

מהי הבנת הרמב"ם והזוהר, שהמוות גדול מהחיים ומהנס שפרסם גדולת ה' הרבי מפתח נקודה מהותית, שמגדירה את יסוד מצוות הקידוש:

ליקוטי שיחות כז/171: שלימות הקיום של מצוות קידוש השם מתבטאת בכך, שהמוסר עצמו נשרף על קידוש השם... היות שבכך בא לידי גילוי במוחש תוקף אמונתו ואהבתו לה' (אבל כשהוא ניצל בנס, הקיום אינו במוחש ובמילא בשלמות). הערה 25 מאור החמה להרב חיים ויטאל: אדרבה יתקדש שם שמים בראות כל האומות את עם ישראל מחזיקים באלוקיהם ונשרפים על קדושת שמו.

⁷ שמעתי מאבי (הובא בספרו שערי הלכה ומנהג ב/סימן צב) לבאר כפל הבקשות: "אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך... עשה למען באי באש ובמים על קידוש שמך". הבקשה הראשונה היא לאלו שנהרגו כרבי עקיבא. הבקשה האחרונה היא למען אברהם וחנוניה ומישאל שבאו באש ובמים וזכו לנסים ולא נהרגו.

קידוש השם הוא לא מעשה ניסים, אלא **למתג את הקב"ה בתור עצם המציאות**. להפגין את היותו סיבת הקיום והאמת המוחלטת והיחידה. הדרך למתג ערך בתור אחד ויחיד היא באמצעות דבקות ונאמנות אליו. **ככל שמשלמים יותר ואין נפרדים ממנו – כך ערכו עולה בעיני הבריות**. כשאדם מוסר את החיים הוא מעיד שעצם עצמיותו אלוקות. הוא מרים את הקבה מעל ומעבר לכל הנכסים בעולם ומכריז: אין דבר אמתי ומהותי יותר.

הנה דוגמה מרטיטה: ביום הטבח של שמחת תורה, שבעה חיילים מגדוד 13 של גולני, הוקפצו לניר עם ונלחמו מול עשרות מחבלים. לפתע הושלך רימון וחייל בשם מתן אברג'יל השתרע על הרימון כדי לספוג את הפיצוץ ולהגן על חבריו. רגע לפני שנפטר הוא לחש: "עשיתי הכול להגן על עם ישראל".

מאיפה בחור שגרתו ורגילו השיג השראה לגבורה כזו? הנה פרט מדהים⁸: למתן היה מורה בשם דימה בולט, שנוהג לספר לתלמידיו בכל שנה את סיפור הגבורה של רועי קליין, שקפץ על הרימון בקרב בינת-ג'בייל בלבנון, תוך שהספיק לצעוק "שמע ישראל ה' אחד". המורה דימה זוכר את מתן מקשיב לסיפור בעיניים פקוחות ומעכל אותו אל לבו. כי אלו הם הגיבורים מקדשי ה': המחיר שהם משלמים, צורב בעומק הבשר את הערכים היהודיים ומנציח אותם לעולם.

לפי המהלך של הרבי כי המחיר קובע את הערך וצורב זיכרון לדורי דורות, נוכל להבין כמה שאלות: א. מעשה עקדת יצחק שהוא קרן כל ישראל וזכותם לפני אבינו שבשמים, מעורר שאלות רבות בכל הדורות: ראשית, מה הייתה מטרת הבחינה? וכי הקב"ה אינו יודע את התוצאות מראש וצריך מבחנים להכיר את אברהם אבינו? מנגד, מה משמעות המדרש כי כאשר ראה אברהם את האיל ושחטו תחת יצחק, אמר בכל פעולה: "יהי רצון כאילו בני עקוד, כאילו בני שחוט, כאילו דמו של בני שפור, כאילו דמו של בני עלה על המזבח"? למה לבקש שבני שחוט והרי יצחק לא היה אמור להישחט?

יתירה מכך: בעוד שגדלנו על הפרשנות הפשוטה, שברגע האחרון נשלח המלאך להציל יצחק ממיתה, מדרשים חשובים מספרים (ילקוט שמעוני): "כיון שהגיע החרב לצווארו, פרחו ויצאה נשמתו של יצחק. וכיון שהשמיע ה' קולו 'אל תשלח ידך אל הנער', חזרה נפשו לגופו ועמד יצחק, וידע שכך עתידים המתים לחיות ופתח ואמר 'ברוך אתה ה' מחיה המתים'". ידועים גם דברי המקובלים כי נשמת יצחק פרחו מגופו והוא שהה בטהרה שלוש שנים בגן עדן, עד שהובאה רבקה לשדה. מה עומד בבסיס הדרשנות שיצחק מת ממש כשלפי הפשט לא היה זה אלא ניסיון?

אלא כל תכלית הניסיון הייתה כדברי הרמב"ם במורה נבוכים, "**להראות אהבת ה' עד היכן מגעת**". המטרה לא הייתה אברהם, אלא ילדיו בכל הדורות שיצרכו לתוך נפשם את דבקות אברהם באלוקיו עד תשלום המחיר הנורא ביותר העולה על הדעת. אברהם ידע שמסירות נפש בכוח היא לא מסירות נפש בפועל. אינו דומה אדם שעומד על סף מסירות נפש לאדם שמקריב עצמו בפועל. ההלם, ההשראה והתרוממות הרוח שהוא פועל בעולם מותירה חותמה בבשר. לכן אברהם התעקש לקיים הקרבה בפועל של האיל תחת בנו.

ב. הגמרא מספרת (גיטין נז) כי לאחר האירוע הנורא בו הומתו שבעת בניה של חנה על קידוש השם בימי אנטיוכוס הרשע, היא עלתה לראש הגג וצעקה: "בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות".

זאת לא הייתה תחרות מי הקריב יותר, אלא כשהכול נלקח ממנה ועצם הווייתה כאימא נמסרה לקב"ה, היא רואה מול עיניה את הרגע שעיצב את חינוכה. היא חוזרת אל אברהם שעקד את בנו והטמיע בכל ילד יהודי את ההבנה מה הכי חשוב.

ג. בדרך דומה ביארנו בעבר תמיהה גדולה שעסקו בה המפרשים: למה יוסף מסכן חייו והולך לאחיו? וכי היה כמאבד עצמו לדעת ח"ו בידעו את שנאת ותיעוב אחיו כלפיו שלא יכלו דברו לשלום?! במיוחד לדברי רש"י, שהמלאך הזהירו במפורש "שמעתי אומרים נלכה דתינה", שהיו מבקשים נכלי דתות להמית אותך, וכיצד הוא מפיל עצמו לתוך המלכודת?

⁸ <https://www.ynet.co.il/news/article/yokra13633157>

הרבי מבאר נקודה מדהימה: יוסף מסכן עצמו בדעה צלולה כי המחיר קובע את הערך. יוסף יודע שהאחים אינם מכבדים את אביהם. עצם השנאה ליוסף היא התרסה נגד יעקב עצמו, וכך נהגו האחים במלחמת שכם ובמעשה בלהה, כשלא הקדימו להתיעץ עם אביהם. יוסף יודע שהדרך הכי חזקה לשנות תודעה היא **לשלם מחיר חסר פשרות** ולכן ממשיך והולך אליהם בשליחות אביו, כדי להפגין את כבוד אביו וחובת הציות אליו גם במחיר סכנה גמורה.

לגודל מעלת קידוש השם במוות ל"ע, אנו אמונים על קידוש השם בחיים למטה מעשרה טפחים. יש בזו שאין בזו, שכן סוף-סוף אינו דומה קידוש בחיים שנמשך כל רגע ורגע, לקידוש השם במוות שהוא התפרצות אדירה שנמשכת רגע.

כך אומרת הגמרא לגבי חנניה, מישאל ועזריה: אילו היו מעמידים אותם בייסורים ממושכים ולא זורקים אותם לאש, לא היו עומדים בייסורים. מכאן שעמידה ממושכת על קידוש השם היא קשה מרגע גדול של התעוררות וקפיצה לאש. זו שליחותנו עלי אדמות ובה צריכים להיות דבקים.

נעיר בקצרה כי בכך מבארים שאלה ידועה: כאשר דוד נפרד מיהונתן על קברו, הוא אומר "הלא גדולה אהבתך לי מאהבת נשים". הווייתור של יהונתן עבורו, כשהצילו מחרב שאול בערב ראש חודש, גדול מהווייתור של סבתו של יהונתן – רחל, לסבתו של דוד – לאה, כשווייתה לה על הסימנים.

השאלה כפולה: מה הייחוד בווייתור רחל, לעומת כל מעשי הגבורה כמו העקדה וכו'?

עוד קשה: מדרש איכה אומר כי כאשר גולי ירושלים יוצאים בשלשלאות ברזל מהעיר לכיוון בבל, עומדים האבות ומבקשים רחמים בזכות העקדה, אבל הקב"ה דוחה אותם. רק כשרחל מזכירה את ויתורה לאחותה, אומר את ההבטחה המופלאה: "מנעי קולך מבכי ושבו בנים לגבולם". והתמיהה עולה: במה גדול ויתור רחל ממעשה העקדה?

שכן העקדה היא ההתעוררות מסירות של רגע, אבל רחל תצטרך לחיות יום-יום על קידוש השם. לראות בכל ערב את יעקב חוזר מהשדה, יעקב שלה שעבד בשבילה 14 שנים בשדה, ולא יוצאת לקראתו ויבחר ללכת לאוהל אחותה. אינה דומה מסירות של רגע למסירות של חיים. עד"ז הווייתור של יהונתן, כשמוותר לדוד - שהיה אדם זר ולא אחיו – על המלוכה ויצטרך לחיות יום-יום על קידוש השם, לראות דוד חובש הכתר ולא הוא עצמו.

נזכה ללכת בדרכם, להרבות קדושת ישראל בחיים, עד שנזכה בקרוב ממש לגאולת עולם ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים והקיצו ורננו שוכני עפר והם הקדושים בראשנו.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**